

КОНСТИТУЦІЙНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 323.1

Віталій Ковальчук

Національний університет “Львівська політехніка”,
Іститут права, психології та інноваційної освіти,
завідувач кафедри теорії та філософії права,
конституційного та міжнародного права,
психології та інноваційної освіти,
kovalchuk1903@gmail.com,
ORCID: 0000-0002-7523-2098

НАЦІОНАЛЬНО-ПРАВОВА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА ЇЇ РОЛЬ В УМОВАХ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

<http://doi.org/10.23939/law2021.32.159>

© Ковальчук В., 2021

У статті аналізується національна правова ідентичність та її вплив на формування сучасної конституційної держави. Автор статті акцентує увагу на конституційних процесах та їх особливостях у країнах демократичного транзиту, зокрема, Україні. Акцентовано на тому, що в цих країнах процес конституційної трансформації переплітається з пошуком ідентичності, яка зазнала кризи після розпаду СРСР та відмови від подальшого застосування радянської ідеології.

Ключова теза цього дослідження полягає в тому, що національна правова ідентичність може й повинна стати першочерговою умовою ефективного функціонування сучасної конституційної держави, її роль особливо важлива на початковій стадії державотворення. Вона поєднує в собі усталені традиції та культуру народу з універсальними цінностями конституціоналізму і спрямована на формування політичної нації. Зазначається, що роль культурного фактору в цьому процесі є одним із ключових. Чим сильніше почуття культурної єдності, тим сильніше та глибше усвідомлення ідентичності всередині нації, і навпаки – слабкість об'єднуючого культурного елементу чи його відсутність призводять до слабкості нації та її занепаду.

Однак робиться висновок про те, що політична нація формується не лише на етнокультурній, але й на правовій ідентичності. Політична нація – це історично сформована спільність людей із високим рівнем політичної організації та правової культури. Це суспільство правосвідомих громадян, яке відкидає будь-яку нетерпимість до “інших”, включно расову. Сучасна національна держава є етнополітичним утворенням, яке ефективно функціонує завдяки правовій ідентичності як окремого індивіда, так і суспільства загалом. Національна – правова ідентичність передбачає ціннісне правове самовизна-

чення, яке визнається всіма зацікавленими членами спільноти і є результатом високого рівня колективної правосвідомості.

Запропоновано авторське розуміння національної (правової) ідентичності як стану суспільної правосвідомості, який конструюється з наступних когерентних елементів: 1) відношення до минулого, яке знаходить своє вираження через конституційно-правову традицію (“історія формує ідентичність”); 2) актуальної політико-правової та соціальної диспозиції (“сучасність формує ідентичність”); 3) цілей та намірів побудови легітимного правопорядку (“майбутнє формує ідентичність”). У такому контексті національно-правова ідентичність – це стан самовизначення нації як повноцінного суб’єкта права, який базується на правовій традиції, державотворчій дійсності та цивілізаційній перспективі.

У статті акцентовано увагу на тому, що відновлення історичної справедливості істотно впливає на правову ідентичність народу, відчуття його національної гідності, на подальші перспективи демократичної трансформації суспільства, формування його як цілісного суспільства здатного до компромісів та здобутків, терпимого до “інших” спільнот. Від цього в кінцевому результаті залежить, яка модель конституційного регулювання – ліберальна чи патерналістська – буде застосована в процесі подальшого державотворення.

Актуалізацією національної-правової ідентичності на сучасному етапі є суверенітет народу (нації), який знаходить своє формальне вираження через суверенітет держави. Національна конституційна держава є оптимальною формою вираження народного суверенітету. Однак існування такої держави неможливе без почуття патріотизму та національної гідності, які тісно взаємопов’язані. Вони передбачають любов до своєї держави, повагу до її символів та готовність боронити її в разі небезпеки.

Автор вважає, що майбутнє української політичної нації безпосередньо пов’язане з європейською ідентичністю та цінностями конституціоналізму, серед яких визначальну роль відіграють: особиста свобода та гідність, народний суверенітет та права меншості, політичний плюралізм, незалежність судової влади та легітимність публічної влади загалом. Національна гідність та конституційний патріотизм стають базовими елементами національно – правової ідентичності і саме вони повинні лягти в основу сучасної правової ідеології Української держави.

Ключові слова: національна правова ідентичність, конституційна трансформація, національна традиція та культура, цінності конституціоналізму, патріотизм та національна гідність.

Постановка проблеми. Процес конституційних перетворень, що був зумовлений поваленням комуністичних режимів в країнах Центральної та Східної Європи, республіках пострадянського простору, зокрема, в Україні, суттєво вплинув не лише на зміну організації та функціонування політичних інститутів, але й на трансформацію світоглядних цінностей як окремого індивіда, так і суспільства загалом. Він безпосередньо пов’язаний із кризою національної ідентичності, проявами якої є: ідеологічна аморфність, соціальна аномія, деструктивна орієнтація на руйнування домінуючих цінностей і принципів правової системи, спонтанність масового руху і обмежена здатність традиційних еліт протистояти йому в межах існуючого правопорядку, негативна соціальна мобілізація і тиск мас на владні інститути, не обтяженість соціальною та історичною відповідальністю, відчуття скривдженості, прояви нетерпимості та ксенофобії.

Ідея інтернаціоналізму та вселюдської солідарності, яку комуністична ідеологія розглядала як протидію національній обмеженості та егоїзму, на практиці призвела до “диктатури пролетаріату”, чим довела свою неспроможність бути об’єднуючим фактором співіснування багатонаціональних політичних утворень. Вона призвела до логічного результату – розпаду СРСР та інших держав

соціалістичного табору, в яких національне питання не знайшло свого політико-правового врегулювання (як приклад, Соціалістична Федеративна Республіка Югославія).

Поява на політичній карті світу нових національних держав викликала гостру необхідність пошуку ідентичності та правової ідеології, яка могла б об'єднати поліетнічну країну в сучасну політичну націю. У зв'язку із цим було запропоновано різноманітні моделі пошуку консенсусу, зокрема, концепція конституційного патріотизму та громадянства. Однак цього виявилось недостатньо для досягнення поставленої мети. Річ у тім, що політична нація не може формуватися виключно на універсальній ідеї конституціоналізму та громадянських прав. В її основі також повинні лежати мова, культура, традиції народу, які творять його ментальність і зберігають історичну пам'ять. Лише поєднання "духу народу", зокрема, його правової традиції та універсальних цінностей конституціоналізму є запорукою творення сучасної національно-правової ідентичності.

Конституційна трансформація в країнах Центральної та Східної Європи, як і в Україні, була значною мірою зумовлена необхідністю формування правової ідентичності. Це знайшло відображення передусім в преамбулах конституцій країн, як-от Польща, Чехія, Словаччина, Хорватія, Угорщина, Україна. Хоча й в основній частині конституцій цих країн ціла низка статей стосується питання державних символів, мови, прав корінних народів та національних меншин. Можна стверджувати, що процес формування сучасної конституційної держави у цих країнах тісно переплетений із пошуком національної ідентичності. І Україна у цьому питанні не є виключенням.

Аналіз дослідження проблеми. Питання національної ідентичності висвітлене достатньо повно в суспільно-гуманітарних науках, у тому числі юриспруденції. Класичними з цієї тематики можна вважати праці Макса Вебера, Ернеста Гелнера, Мирослава Гроха, Юргена Габермаса, Ральфа Дарендорфа, Богдана Кістяківського, Володимира Старосольського, Девіда Міллера, Паскуале Манчіні, Ентоні Д. Сміта, Самуеля Хантінгтона, Курта Хюбнера, Френсіса Фукуями, Романа Шпорлюка. Правова ідентичність стала предметом наукового дослідження в працях сучасних українських та зарубіжних правознавців: А. Аарніо, О. Гришук, І. Барціца, Н. Ісаєвої, І. В. Колісника, І. Панчук, О. Парути, Є. Резнікова, Б. Стецюка, М. Савчина, М. Цимбалюка, А. Шайо.

Підходи авторів у питанні ролі національної ідентичності в умовах становлення сучасної конституційної держави та глобалізації суттєво різняться. Часто висловлюється позиція, що національна традиція та культура стає на перешкоді становлення сучасної політичної нації заснованій на основі громадянства (Ю. Габермас, Р. Дарендорф), а також про те, що націоналізм та національна ідентичність є складовими елементами політики попустів. Так Френсіс Фукуяма зазначає, що в основі популізму лежить націоналізм, який розділяє людей на "своїх" та "чужих" ("інших"). Цю думку розвиває Сібе Шаап, який вважає, що популізм створює ілюзію ідентичності, яка в будь-яких проявах становить загрозу для ліберальної демократії. Натомість такому підходу опонують Д. Міллер, К. Хюбнер, які вважають, що національна ідентичність, в основі якої покладено культура та традиції народу, поряд з універсальними цінностями сприяють творенню сучасної конституційної держави.

Мета статті полягає у тому щоб з'ясувати правову природу національної ідентичності та показати її роль у формуванні сучасної держави в умовах конституційної трансформації в Україні виходячи з досвіду країн Центрально-Східної Європи, в яких відбуваються аналогічні процеси. Відправна теза цієї статті зводиться до того, що національна правова ідентичність може й повинна стати першочерговою умовою ефективного функціонування сучасної конституційної держави, її роль особливо значима на початковій стадії державотворення. Прикладом є Україна, яка впродовж тривалого історичного періоду не була сформована як суверенна держава і лише правова ідентичність, яка збереглась завдяки спільній історії, культурі, мові та релігії народу, дозволила зберегти українську націю як повноцінного суб'єкта владно-правових відносин.

Виклад основного матеріалу. У контексті запропонованого дослідження важливо з'ясувати правову природу національної ідентичності. Насамперед ми виходимо з того, що так само як окремий індивід нація (народ) може бути носієм (суб'єктом) правової ідентичності. Ця думка в юридичній науці є домінуючою. Однак у теорії права та держави до сих пір немає єдиної позиції щодо розуміння категорій “народ”, “нація”, їх співвідношення та правосуб'єктності. Ця позиція знайшла своє обґрунтування в концепції національного (народного) суверенітету, яка розглядає народ основним легітимним джерелом публічної влади.

Проблема співвідношення понять “народ” – “нація”, “народний суверенітет” – “національний суверенітет” має давню історію, яка стосується двох близьких, проте окремих за своєю суттю аспектів.

Перший із них пов'язаний із питанням “Народ є самостійним суб'єктом владних правовідносин чи лише сукупністю (колективом) громадян, кожен з яких наділений власною правосуб'єктністю?” Ці два підходи щодо розуміння народу як правового феномену були започатковані французькими мислителями та суспільно-політичними діячами XVIII століття Жан-Жаком Руссо та Емануелем-Жозефом Сієсом. Так на переконання Ж.-Ж. Руссо, народ як носій суверенітету є сукупністю громадян, які формують “загальну волю” (*volonté commune*) в процесі особистого голосування. Суверенітет народу не може бути представлений, оскільки передаватися може лише влада, але не воля, тому суверенітет є невідчужуваним. Іншу концепцію запропонував Е. Сієс, який замінив “народ” Ж.-Ж. Руссо “нацією” – юридичною абстракцією, єдиним неподільним цілим, яке об'єднує усіх громадян, однак не зводиться до них, а діє від власного імені, тобто володіє власною правосуб'єктністю і виступає носієм національного суверенітету. Як абстрактний суб'єкт “нація” Е. Сієса може діяти лише через представництво [1, с. 16].

Час різкого протиставлення нації та народу минув, адже сучасна наука використовує елементи обох підходів, хоча їх співвідношення не можна вважати доктринально усталеним. Відмінності між народним та національним суверенітетами у сенсі Ж.-Ж. Руссо та Е. Сієса можна вважати такими, що мають історичне значення.

Другий аспект співвідношення народу та нації, народного та національного суверенітетів пов'язаний із тим значенням терміну “нація”, яке застосовується у сфері етнополітики, коли до уваги береться та спільнота, яка складає основу легітимності держави. Нею вважається етнічне населення, що виникло на території сформованої держави (автохтони) і є носієм мови, релігії, звичаїв громадян (підданих) цієї держави. Із ідеї національного суверенітету випливає, що не може бути визнана легітимною держава, нав'язана народові ззовні проти його волі. Ця ідея набула особливої актуальності в Європі у період формування національних держав у XIX столітті. Після утворення такої держави, вважає Е. Сміт, мова може йти лише про політичну (територіальну) націю [2, с. 38], щодо якої в правовій літературі все частіше застосовується термін “народ”.

І хоча в західноєвропейській правовій традиції частіше звертаються до концепції національного суверенітету, на відміну від країн пострадянського простору, враховуючи й Україну, де закріпився термін “народний суверенітет”, ці два поняття розглядаються як нерозривно пов'язані, практично тотожні. Співвідношення етнічної нації та політичної нації (народу) на момент уконституювання держави яскраво виражене у Преамбулі Конституції України: “Верховна Рада України від імені Українського народу – громадян України всіх національностей, ... на основі здійсненого українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення..., приймає цю Конституцію...”.

Сучасна національна конституційна держава – це гармонійне поєднання усталеної традиції й культури етнічної нації, яка є домінуючою, та можливості на самовираження всіх етнічних груп, які проживають в межах цієї держави в якості її громадян. Роль культурного фактору для політичної нації надзвичайно вагома. Чим сильніше почуття культурної єдності, тим сильніше й глибше усвідомлення ідентичності всередині нації, і з точністю навпаки – слабкість об'єднуючого культурного елементу чи його відсутність призводять до слабкості нації та її занепаду. Шанобливе ставлення до історичної спадщини, мови, релігії титульної нації з боку інших національних груп є неодмінною умовою формування політичної нації.

Сучасна політична нація формується не лише на етнокультурній, але й правовій ідентичності. Це складний політико-правовий феномен, який виник в процесі еволюції від звичайної спільноти до суспільства правосвідомих громадян. Нація – історично сформована спільність людей із високим рівнем політичної організації та правової культури. Це суспільство правосвідомих громадян, яке відкидає будь-яку нетерпимість до “інших”, включно расову. Як слушно зазначає Б. Барбер: “Бути громадянином означає брати участь у певному усвідомленому способі буття, що припускає усвідомлення існування “Інших” і залучення до спільної діяльності разом з ними” [3, с. 255]. У цьому контексті Ю. Габермас говорить про перехід “від народу, пов’язаного з народним духом, до нації громадян”. Сучасна держава, яка в основу своєї правової доктрини заклала принципи народовладдя та прав людини, не може функціонувати в межах лише однієї національної ідентичності і повинна бути орієнтована на установлення єдності між гетерогенними елементами. Це означає, наголошує німецький вчений, що між громадянами однієї державно-правової структури кожному гарантується право залишатися іншим і зберігати свою особисту автономію [4, с. 194–200].

Отож сучасна національна держава є етнополітичним утворенням, яке ефективно функціонує завдяки правовій ідентичності як окремого індивіда, так і суспільства загалом. Національно-правова ідентичність передбачає ціннісне правове самовизначення, яке визнається всіма зацікавленими членами спільноти і є результатом високого рівня колективної правосвідомості.

Щодо змісту поняття “національно-правова ідентичність”, то ми виходимо з того, що це той стан суспільної правосвідомості, який конструється з наступних когерентних елементів: 1) Відношення до минулого, яке знаходить своє вираження через конституційно-правову традицію (“історія формує ідентичність”). 2) Актуальної політико-правової та соціальної диспозиції (“сучасність формує ідентичність”). 3) Цілей та намірів побудови легітимного правопорядку (“майбутнє формує ідентичність”). У такому контексті національно-правова ідентичність – це стан самовизначення нації як повноцінного суб’єкта права, який базується на правовій традиції, державотворчій дійсності та цивілізаційній перспективі.

Відновлення достеменною історії це шлях від стереотипів та створення умов для сприйняття демократичних та конституційних цінностей, утвердження демократичного конституційного ладу та ідеї конституціоналізму. Сьогодні Росія створює власну картину світу в якій Україна та українці подаються у негативному світлі. Відбувається підміна понять та фактів. Наприклад, про роль українців у творенні власної державності чи про голодомор в Україні. Спотворена інформація та маніпуляція суспільною думкою є суттєвою перешкодою подальшого конституційного реформування, зокрема внесення змін до Конституції. Відновлення історичної справедливості істотно впливає на правову ідентичність народу, відчуття його національної гідності. А це в свою чергу на подальші перспективи демократичної трансформації суспільства, формування його як цілісного суспільства здатного до компромісів та здобутків, терпимого до “Інших” спільнот. Від цього в кінцевому результаті залежить, яка модель конституційного регулювання – ліберальна чи патерналістська – буде застосована в процесі подальшого державотворення.

Історична пам’ять накладається на систему конституційних цінностей, сприяє їх усвідомленню та поширенню. Тому нездатність до системного мислення, вміння аналізувати факти та події не дозволить суспільству сформулювати почуття власної гідності і здійснити демократичні перетворення в умовах сучасного державотворення. Натомість усвідомлення власної історії та культури формує відчуття гідності і сприяє подальшому демократичному розвитку.

У цьому контексті важливу роль відіграє конституційна традиція та континуїтет. Вони визначають усталені погляди на природу конституції, її призначення в суспільстві, відповідну конституційну культуру й свідомість. Це частково пояснює сутність конституційних трансформацій, зокрема логіку конституційних реформ і проблему самоідентифікації нації у правовій географії світу. Конституційне оформлення континуїтету втілюється у положеннях преамбули, особливостях набрання чинності Конституцією. Також це досягається встановленням перехідного періоду щодо реорганізації та реформування системи органів публічної влади або її територіальної організації, юридичних підстав та оформлення виникнення нової державності.

Міжнародний досвід говорить про різні підходи до конституційного регулювання континуїтету. Як приклад можуть слугувати конституції Чехії, Угорщини, Хорватії. У Конституції України наявність державного континуїтету визначено як “багатовікову історію українського державотворення”, яке було втілено шляхом реалізації Українського народу права на самовизначення.

Актуалізацією національної-правової ідентичності на сучасному етапі є суверенітет народу (нації), який знаходить своє формальне вираження через суверенітет держави. Народний суверенітет – це сформована в процесі суспільного життя природна властивість народу володіти верховною, незалежною, установчою владою, яка виражає загальну волю всіх активних членів політичної спільноти й реалізується у правах громадян створювати державу, установлювати і змінювати її конституційний лад, формувати органи державної влади та здійснювати контроль над ними, в межах конституційного та легітимного правопорядку.

Народний та державний суверенітети тісно пов’язані між собою та є проявами одного й того ж суспільно-політичного явища. Спосіб реалізації суверенної влади народу в умовах сьогодення набуває форм державності. Держава є публічно-владною формою організації народу, який у своєму соціально-економічному розвитку досяг стадії цивілізації. Суверенітет народу знаходить свій вияв у тому, що народ створює та уконституїовує державу, формує органи державної влади та надає їм повноваження, періодично їх змінює шляхом демократичного волевиявлення. Суверенітет народу безпосередньо проявляється через участь народу у здійсненні державної влади і, тому, не суперечить суверенітету держави, Конституційна держава є оптимальною формою вираження народного суверенітету.

В умовах війни на Сході України питання національної-правової ідентичності набуває особливого значення. Воно постає особливо гостро в контексті організації незаконних виборів і видачі російських паспортів жителям тимчасово окупованих територій, які спрямовані на інтеграцію де-факто непідконтрольних уряду територій України до Росії. Окуповані території Донбасу можуть стати політичною проблемою для України навіть після усунення російських військ та їх сателітів з регіону. Створення регіональної або навіть і квазінаціональної ідентичності в невизнаних республіках, так званих “ДНР” та “ЛНР” має стати продовженням російської присутності в Україні. Тому повернення територій а головне людей Донбасу в сферу політико-правового та культурно-гуманітарного простору України вимагає пошуку тих точок дотику, які могли б стати основою ідентичності новітньої політичної нації.

Однак формування такої ідентичності без почуття патріотизму та національна гідність втрачає свій зміст. Патріотизм проявляється через любов до своєї держави та готовність захистити її у разі небезпеки. Це також повага до символів держави, одним з яких є державна мова. Саме таку правову позицію зайняв Конституційний Суд України у своєму Рушенні від 14 липня 2021 р. у справі щодо конституційності Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”. У ньому Суд зазначив, що будь-які зазіхання на юридичний статус української мови загрожують національній безпеці та самому існуванню державності України [5]. Патріотизм безпосередньо пов’язаний з національною гідністю як проявом історичної пам’яті, що спрямована у майбутнє. Національна гідність – це повага не лише до своєї нації, але й інших народів та націй. Почуття гідності є необхідним і дійсним проявом буття людини та нації, воно є ознакою духовного самовираження. Без гідності неможлива ні боротьба за право, ні політичне самоуправління, ні державна незалежність. Громадянин, позбавлений цього почуття – політично недієздатний, народ, не просякнутий ним, приречений на тяжке історичне приниження.

Боротьба за таку ідентичність в Україні повинна починатися зі змін у законодавстві про громадянство. Так однією з новел закону повинна стати норма про присягу на вірність Українській державі особою, яка набуває громадянство шляхом натуралізації, з автоматичною втратою його у разі її порушення. Також необхідно вимагати від нових громадян, окрім підтвердження безперервного проживання в країні протягом п’яти років. здатність читати, писати і говорити на базовому рівні державною українською мовою; знати історію Української держави; мати добру моральну репутацію; демонструвати прихильність цінностям та принципам Конституції України. Подібні ви-

моги повинні знайти відображення у законодавстві, яке визначає правовий статус вищих посадових осіб держави, державних службовців та працівників судових та правоохоронних органів.

Як застереження необхідно звернути увагу на те, що національно-патріотичні гасла все частіше стають засобом боротьби за політичну владу популістських партій. Ця тенденція простежується в умовах конституційної трансформації країн Східної Європи та України. На наш погляд, таке розуміння зв'язку популізму та ідентичності є дещо спрощеним та одностороннім, оскільки не береться до уваги те, що національна ідея для популізму лише засіб досягнення основної мети – абсолютної концентрації влади. Популісти орієнтуються не на національну, а на авторитарну державу. Відмінність між ними суттєва: сучасна політична нація з почуттям гідності – це те, що об'єднує людей, а авторитарна націоналістична держава – те, що їх роз'єднує.

Висновки. Майбутнє української політичної нації безпосередньо пов'язане з європейською ідентичністю та цінностями конституціоналізму, серед яких визначальну роль відіграють: особиста свобода та гідність, народний суверенітет та права меншості, політичний плюралізм, незалежність судової влади та легітимність публічної влади загалом. Майбутнє національної ідентичності нерозривно пов'язана з інтеграцією Української держави в єдиний європейський правовий простір. Ці наміри знайшли своє відображення в Конституції України (зміни від 7 лютого 2019 року). Ця мета безпосередньо впливає з правової традиції та сучасної державотворчої практики. Система цих цінностей лежать в основі концепції конституційного патріотизму, яка може визначати майбутнє української політичної нації. Національна гідність та конституційний патріотизм стають базовими елементами національно-правової ідентичності і саме вони повинні лягти в основу сучасної правової ідеології Української держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ключковський Ю. Б. Суверенітет: держави, нації чи народу? *Публічне право*. Київ, 2013. № 3. С. 14–22.
2. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність / пер. з англ. П. Тарашука. Київ: Основи, 1994. 224 с.
3. Барбер Б. Сильна демократія: політика учасницького типу. Демократія: антологія / упоряд. О. Проценко. Київ: Смолоскип, 2005. С. 254–262.
4. Хабермас Ю. Политические работы / Ю. Хабермас / пер. с нем. Б. Скуратова. Москва: Праксис, 2005. С. 194–200.
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної” від 14 липня 2021. №1-р/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21#Text>.

REFERENCES

1. Kliuchkovskiy Yu. B. (2013). Suverenitet: derzhavy, natsii chy narodu? [Sovereignty: state, nation or people?]. Kyiv. *Publichne pravo*. No. 3. S. 14–22 [in Ukrainian].
2. Smit Entoni D. (1994). Natsionalna identychnist. [The national identity] / per. z anhl. P. Tarashchuka. Kyiv: Osnovy. 224 s. [in Ukrainian].
3. Barber B. (2005). Sylna demokratiia [The strong democracy: participatory politics] / uporiad. O. Protsenko. Kyiv: Smoloskyp. S. 254–262 [in Ukrainian].
4. Khabermas Yu. (2005). Polytycheskye raboty [Political works] / per. s nem. B. Skuratova. Moskva: Praksys. S. 194–200 [in Russian].
5. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 51 narodnoho deputata shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) Zakonu Ukrainy “Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy yak derzhavnoi” vid 14 lypnia 2021. [On ensuring the functioning of the Ukrainian language as the state language] of July 14, 2021. No. 1-r / 2021. No. 1-r/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21#Text> [in Ukrainian].

Дата надходження: 19.11.2021 р

Vitaliy Kovalchuk

Lviv Polytechnic National University,
Head of the Department of theory and
philosophy of Law,
constitutional and international law
Educational and Scientific Institute
of Law, Psychology and Innovative
Education
kovalchuk1903@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7523-2098

NATIONAL LEGAL IDENTITY AND ITS ROLE IN THE CONDITIONS OF CONSTITUTIONAL TRANSFORMATION IN UKRAINE

The article analyzes the national legal identity and its influence on the formation of a modern constitutional state. The author of the article focuses on the constitutional processes and their features in the countries of democratic transit, in particular Ukraine. It is emphasized that the process of constitutional transformation in these countries is intertwined with the search for an identity that has undergone a crisis since the collapse of the USSR and the rejection of the further application of Soviet ideology.

The key thesis of this study is that national legal identity can and should become a primary condition for the effective functioning of the modern constitutional state, its role is especially important at the initial stage of state formation. It combines the established traditions and culture of the people with the universal values of constitutionalism and is aimed at forming a political nation. It is noted that the role of the cultural factor in this process is one of the key ones. The stronger the sense of cultural unity, the stronger and deeper the awareness of identity within the nation, and vice versa – the weakness of the unifying cultural element or its absence leads to the weakness of the nation and its decline.

However, it is concluded that a political nation is formed not only on ethnocultural but also legal identity. A political nation is a historically formed community of people with a high level of political organization and legal culture. It is a society of law – conscious citizens that rejects any intolerance of the "Other," including racial intolerance. The modern nation-state is an ethno-political entity that functions effectively due to the legal identity of both the individual and society as a whole. National – legal identity implies a valuable legal self-determination, which is recognized by all interested members of the community and is the result of a high level of collective legal awareness.

The author understands the national legal identity as a state of public legal consciousness constructed from the following coherent elements: 1) Relation to the past, which finds its expression through the constitutional tradition ("history forms identity"). 2) Current political legal and social disposition ("modernity forms identity"). 3) Goals and intentions to build a legitimate law and order ("the future shapes identity"). In this context, national legal identity is a state of self-determination of the nation as a full-fledged subject of law, based on the legal tradition, state-building reality and civilization perspective.

The article emphasizes that the restoration of historical justice significantly affects the legal identity of the people, their sense of national dignity, which in turn affects the further prospects of democratic transformation of society, its formation as a holistic society capable of compromises and achievements, tolerant of "Other" Communities. Ultimately, it depends on which model of constitutional regulation – liberal or paternalistic, will be applied in the process of further state formation.

The actualization of national legal identity at the present stage is the sovereignty of the people (nation), which finds its formal expression through the sovereignty of the state. The national constitutional state is the optimal form of the expression of people's sovereignty. However, the existence of such a state is not possible without a sense of patriotism and national dignity, which are closely interrelated. They presuppose love for one's country, respect for its symbols and a willingness to defend it in case of danger.

The author believes that the future of the Ukrainian political nation is directly related to European identity and the values of constitutionalism, among which personal freedom and dignity, people's sovereignty and minority rights, political pluralism, independence of the judiciary and the legitimacy of public power in general play a key role. National dignity and constitutional patriotism are becoming the basic elements of national legal identity and they should be the basis of modern legal ideology of the Ukrainian state.

Keywords: national legal identity, constitutional transformation, national tradition and culture, values of constitutionalism, patriotism and national dignity.